

peccatum vitiata duceret originem, præelecta tamen per Spiritum sanctum et præservata ad purum, Deum nobis obtulit et hominem. Thuribulum sacrosanctam carnem significat Salvatoris, quæ aurea dicitur; quia nullius passa est detrimentum pudoris, Agnus scilicet sine macula, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (*I Petr. II, 22*), de quo per propheticum dicitur eloquium: *Ecce puer meus electus, posui super eum spiritum meum (Isa. XLII, 1)*. Carbones thuribuli, sunt opera Jesu Christi. Carbones isti aliquando mortui, quandoque vero sunt ignei; quia in Salvatore nostro nunc propria tolerabat humanitas, nunc propria faciebat divinitas. Ignis in carbone, divinitas est innocens in opere. Ignis in prunis, evidens est indicium divinitatis. Carbo mortuus, in præsepe jacens: igneus, dæmonia expellens. Mortuus, in Ægyptum fugiens: igneus, vendentes et ementes columbas de templo ejiciens. Mortuus, dormiens in navi: igneus, imperans ventis et mari. Mortuus, subditus parentibus:

A igneus, quatuor satians hominum millia de septem panibus. Mortuus, ad puteum Jacob rogans potum: igneus, circa Jericho illuminans cæcum, et sanans leprosum. Carbo erat mortuus, dum a diabolo tentaretur: igneus, dum ei ab Angelis ministraretur. Mortuus, in prodicione discipuli: igneus, in filio Reguli. Sopitus, ante præsidem: igneus, circa Tyberiadem. Sopitus, dum ei Herodes illuderet: igneus, dum mortuorum suscitator magnificus fieret. Sopitus, dum ei acetum cum felle mistum propinaretur: igneus, dum ab eo decem leprosi mundarentur. Sopitus, dum a Judæis se absconderet; sopitus dum cum publicanis et peccatoribus ederet: igneus, dum ambularet super undas; igneus, dum ex aqua facta vino lætificaret convivas. Sopitus, jacens in cunabulis: igneus, fulgens in miraculis. Sopitus, ante tribunal præsidis: igneus, in filia Chananitidis. Sopitus, in cruce: igneus, in monte. Prunæ ergo mortuæ erant humanitatis opera: ignitæ, divinitatis miracula.

646 IN PARABOLAM DE VILICO INIQUITATIS

SERMO.

Indignus Bernardo nostro. Est Bernardi alterius monachi Cluniacensis.

PROCEMIUM

AD MATTHÆUM EPISCOPUM ALBANENSEM.

Reverendissimo domino suo MATTHÆO, venerabili Dei gratia Albanensi episcopo, frater BERNARDUS utique suus, quidquid servus domino, et filius patri.

Quod a Roma per dominum Servulum charissimum nostrum Belvacensem abbatem Supereminentia magnitudinis vestræ parvitati meæ mandaverat, videlicet quod ea, quæ super Evangelium de vilico iniquitatis Deus mihi dixisse donaverat, vobis transcriberem: etsi sero, nunc tandem (non minimum pavidus, ne quid ibi confusum vos offendat) transmitto. Super hoc igitur quæso vos in me pietatis et charitatis abundare visceribus; quatenus et ignoscatis mihi quod distuli, et emendatis vobis incorrectum quod obtuli. Auctoritati namque prudentiæ vestræ reservavi id corrigendum, et suppliciter offero. Et cultellum, qui vulgo Quinniensi nuncupatur, habens manubrium de ebore, cum chartula mitto, quatenus imposturam, quam avulsione dignam adjudicaveritis, meo gladio succidatis. De cætero precor vestræ pietatis abundantiam, ne in orationibus vestris obliviscamini mei, qui sine oblivione vestri quotidie memoror, ubi propensius posco misericordiam Dei. Valet.

Homo quidam erat dives, qui habebat villicum:

C et hic diffamatus est apud eum, quasi dissipasset bona illius, etc. (*Luc XVI, 1-9*.)

1. Hujus sancti Evangelii lectio quantæ sit utilitatis, et in historia simpliciter ad litteram dicta, et moraliter expedita, prudens auditor advertet, si aurem cordis apposuerit, et ex Deo est. Sic enim Veritas ait: *Qui ex Deo est, verba Dei audit*. Qui subjungit reprobis dicens: *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis (Joan. VIII, 47)*. Dicamus ergo: *Homo quidam erat dives* Quantum ad litteram nos id enarrare non convenit: littera enim per se patet, cujus tamen utilis est narratio minus doctis, minusque capacibus cæteris sit exponenda. *Homo quidam erat dives*, etc. Homo ille, iste est de quo Apostolus ait: *In similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo*. Qui quidem merito dicitur homo, quasi singularis. Unde propheta: *Homo est, et quis cognovit eum? (Jerem. XVII)*. Ac si dicat: *Superexcellentiæ ejus quis enarrabit?* Sequitur: *Erat dives*. Vere dives, sicut scriptum est: *Cum esset dives in omnibus, factus est pauper pro nobis, ut nos sua paupertate ditaret (II Cor. VIII, 9)*. Et item de eodem Domino dicitur: *In dextera ejus ignea lex (Deut. XXXIII, 2)*; *in sinistra vero illius divitiæ et gloria (Prov. III, 16)*. Cui bene convenit, *erat*; quia de eo dicitur: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I, 1)*. Qui

habebat villicum. Revera habuit villicum et villam; quia Domini est terra, et plenitudo ejus (*Psal. xxiii, 1*): et ipse ait: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra (Matth. xxviii, 18).* Tamen in terra nihil voluit possidere, sicut idem de semetipso ait: *Non habet Filius hominis ubi caput reclinet (Luc. ix, 58):* paupertatis nobis relinquens exemplum. Et tamen villicum eum habuisse videamus et villam, hoc modo.

2. Villa est propria terrena possessio pluribus vestita colonis; per quod significatur terrena hæc corporum nostrorum compaginatio, primo multis ornata virtutibus, quasi multis inhabitata viris. In hac sua villa Dominus ad custodienda bona sua, quæ plura habuit, villicum posuit interiorem hominem, quem tantæ valetudinis fecit, tanti decoris, ut ad imaginem et similitudinem suam formaret: tantæque potentiæ per sibi datum liberum arbitrium, ut in quamlibet partem boni malive flecteretur. Villicum etiam tantis munivit præsiidiis, ut nullius ope præter solius ejus, scilicet Domini, egeret contra quoslibet cujuscunque impugnationis incursus. Posuit namque in ea murorum custodem prudentiam: defensorem, fortitudinem: dapiferum, temperantiam: justitiarium ad tuenda jura, justitiam. Isti quantæ fuerint sollicitudinis, quantæque strenuitatis in suis peragendis officiis, ex eorundem propriis definitionibus videtur, quæ sunt hujusmodi. Prudentia est cognitio rerum appetendarum et fugiendarum. Fortitudo est firmitas animi adversus ea quæ temporaliter sunt molesta. Temperantia est refrenatio cupiditatis adversus ea quæ carnaliter delectant. Justitia est reddere unicuique quod suum est.

3. Quomodo vero hæc virtutes, quasi solertes viri, in villa sibi commissa officia sua compleant, audiamus. Prudentia custos familiæ suam sic facit officium, dicens: *Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane, etc. (Marc. xiii, 35).* Scitis quia non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed sanguine quasi Agni immaculati et incontaminati Jesu Christi Domini nostri (*I Petr. i, 18, 19*). Non simus concupiscentes malorum, neque idololatæ efficiamur (*I Cor. x, 6, 7*): avaritia quippe ipsa est idolorum servitus. (*Coloss. iii, 5*). Neque fornicemur, sicut illi qui ceciderunt uno die viginti tria millia: neque tentemus Deum, sicut qui a serpentibus perierunt: neque murmuraverimus, sicut qui perierunt ab exterminatore. Quæ omnia scripta sunt ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt (*I Cor. x, 8-11*). Fortitudo quoque sic suos hortatur in acie dicens: *Estote fortes in bello, et pugnate cum antiquo serpente, et accipietis regnum æternum.* Et item: *Ne terreamini ab iis qui occidunt corpus, postea vero non habent quid faciant (Luc. xii, 4).* Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio. *Attollite portas, principes vestras; et elevamini, portæ æternales; et introibit rex glo-*

riæ (Psal. xxiii, 8, 9). Leo quippe rugiens circumcui quærens quem devoret; cui resistite fortes in fide (*I Petr. v, 8, 9*). Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet (*Luc. xi, 21*). Itaque viriliter agite et confortamini, et omnia vestra in charitate fiant (*I Cor. xvi, 13, 14*). Empti enim estis pretio magno: glorificate et portate Deum in corpore vestro (*I Cor. vi, 20*), sicut portavit Apostolus dicens: *Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio an angustia? an persecutio? an periculum? an gladius? Certus sum quod neque mors, neque vita, neque præsentia, neque futura poterunt nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu (Rom. viii, 35, 38).* Temperantia vero sic sollicitat dicens: *Videte ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis hujus mundi (Luc. xxi, 34).* Scriptum est enim: *Væ, qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem (Isa. v, 22).* Sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes quisque debet accedere. Inter cætera enim sua mala Sodoma panis abundantia periit, ad Jerusalem Domino per prophetam dicente: *Hæc est iniquitas sororis tuæ Sodomæ, saturitas panis et abundantia (Ezech. xvi, 49).* Hinc Apostolus ait: *Multi ambulant post concupiscentias suas, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi: quorum finis interitus, quorum deus venter est, et gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt (Philipp. iii, 18, 19).* *Esca ventri et venter escis, Deus autem et hunc et has destruet (I Cor. vi, 13).* Nequaquam igitur in illis voluptatem appetas, sed necessitati succurre. Justitia autem sic villæ jura tuetur, dicens: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris (Tob. iv, 16).* Quia hinc Salomon ait: *Pondus et pondus, mensura et mensura, utrumque abominabile est apud Deum (Prov. xx, 10).* Et: *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter (Matth. vii, 12).* Et sic implebitis quod Moyses ait: *Justus modius sit vobis, æquusque sextarius (Levit. xix, 36).* Itaque cum debeat tibi quidpiam frater tuus, et abstuleris pignus ad eo, ante solis occasum pignus restitue (*Deut. xxiv, 10-13*). Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum (*Matth. v, 20*). Quorum legalis erat justitia, oculum pro oculo, dentem pro dente (*Exod. xxi, 24*), ultionem pro ultione. Nobis autem dicitur: *Diligite inimicos vestros; benefacite his qui vos oderunt (Matth. v, 44): neque malum pro malo reddentes, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes (I Petr. iii, 9).* Hinc Paulus ait: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis (Rom. xiii, 8).* Si esurierit inimicus tuus, fida illum; si sitit, potum da illi: et hæc faciens carbones ignis congeres super caput ejus (*Rom. xii, 20*). Sic utique aio ego Justitia, et volo fieri.

4. In hac etiam villa dives Dominus quasi ricolos habuit, qui redderent ei fructus usurarios temporibus suis: qui sunt hujusmodi, bonitas, benignitas, modestia, mansuetudo, concordia, pax, pacien-

lia, misericordia, charitas. Super hos etiam posuit ad custodiendum si deliquissent, qui accusarent, qui testificarentur; qui iudicarent, qui punirent. Conscientia quippe ipsa est accusatrix, memoria testis, ratio iudex, timor carnifex. Quod enim conscientia accusat, memoria testificatur: et quod ratio iudicat, timor excruciat, dicens, *Dominus regnavit, irascantur populi; qui sedet super Cherubim, moveatur terra* (Psal. xcvi, 1). **698** *Ignis in circuitu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida* (Psal. xlix, 3). Et impiis dicit: *Ita, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus* (Matth. xxv, 41), ubi ignis est qui non tepescit; vermes qui non moriuntur, tortores qui non lassescunt: ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

5. Villam suam his aliisque tutoribus fortem tradidit Dominus villico, pluribus plenam bonis; quibusdam corporis, multis propriis ipsius hominis interioris. Septem quippe sunt hæc bona corporis: pulchritudo, fortitudo, velocitas, libertas, sanitas, voluptas, diuturnitas vitæ. Septem quoque sunt bona animæ: sapientia, amicitia, concordia, honor, pietas, potestas, jucunditas. Præter hæc propria, communia sunt multa data rusticis; alia his, et alia illis. Bona enim sunt divitum divitiæ suæ, ne eos paupertatis molestia frangat; bona pauperum, penuriam suam, quibus castigantur, ne per incontinentiam defluant; fortium, fortitudo, ut ad bona opera convalescant; debiliū, imbecillitas, qua refrenantur, ne quod velint malum perficiant; insipientium, sua simplicitas, qua humiliantur ne superbiant. Omnino quidquid in hac vita nostra fragilitas possidet, pius conditor, quantum in sua bonitate est, ad bonum nostrum nobis quotidie confert, scilicet vel ad correctionem pravitatis, vel ad profectum virtutis. Sed (ut verbis beati Gregorii utar) quæ ad usum accepimus vitæ, ad usum convertimus culpæ (Homil. in Evang.). Valetudinem corporum in usum consumimus vitiorum; bona mentis in usum expendimus vanitatis. Et hoc est quod dicitur: *Qui diffamatus est apud eum, quasi dissipasset bona ipsius*.

6. Operæ pretium est scire quis diffamaverit villicum, vel unde prodierit diffamatio. Petulantia ipsa est, quæ disseminavit infamiam: quæ tunc dicitur infamare, cum non erubescit negligentiam suam declamare, sicut ibi: *Nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra; coronemus nos rosas antequam marcescant, ubique relinquamus signa lætitiæ nostræ* (Sap. ii, 8, 9). Quippe hæc talis locutio plane infamatio est. Fit autem triplici voce, scilicet cogitationis, locutionis, et operis. Habet enim cogitatio vocem suam. Unde Dominus cogitanti Moysi ait: *Quid clamas ad me?* (Exod. xiv, 15.) Et David ad Dominum: *Cogitatio hominis confitebitur tibi* (Psal. lxxv, 11). Habet et opus vocem suam. Unde Dominus ad Cain: *Sanguis fratris tui clamat ad me de terra* (Gen. iv, 10). Prodit autem infamia nostra ex his quæ fiunt aut contra naturam, aut contra legem,

aut contra consuetudinem. His tribus modis quidquid agimus, vertitur in peccatum. Et quia villicus bona domini sui in hæc dissipaverit, dictum est ei: *Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ; jam enim amplius non poteris villicare*. Illud non semel aut iterum, sed tertio jam comminatur Dominus villico suo, videlicet ante legem, sub lege, sub gratia; et per tres nuntios, per quos omnia sua nobis consilia dicit, id est, per hominem, per spiritum, per familiare mandatum. His Dominus secreta sua solet notificare, atque per os aliis quibusque jubet: cum quibus ire solet timor, et modo jungitur illis, ferens ista tria quæ semper habere solet, clavam comminationis, radium cognitionis, virgam doloris; ad incutiendum terrorem, ad videndum errorem, ad habendum mœrorem; incipientium, proficientium, perficientium. Nota quod in hoc facto cognoscitur mirabilis pietas hujus Domini, qui non circumvenit servum suum, sed ad reddendam rationem prius submonet eum, quam iudicet. Sic quoque visus est Abraham dixisse, cum loqueretur ad eum de Sodomis: *Descendam et videbo per memetipsum si sic, ut rumor est, opere compleverint* (Gen. xviii, 21). Et hic instruimur, non statim debere dari fidem quibuslibet verbis; sed si sic est, ut dicitur, prius adhibere cautelam.

7. Sequitur: *Quid faciam?* Hæc querimonia de præmissa comminatione procedit. Sic utique quidam cum mortem sibi venire de prope vident, se male vixisse scientes, timore perterriti, quid fecerint, vel qualiter id emendare debeant, secum satis amarissime exquirunt, dicentes: *Quid faciam? Fodere non valeo, mendicare erubesco*. Hæc duo verba in persona illorum loquitur, qui hæc duo timent in penitentia: scilicet afflictionem corporis **699** et paupertatem: quorum alterum intelligitur per *fodere*, alterum, per *mendicare*. Ut enim sic moraliter dicam, fodere est sarculo compunctionis, et aratro confessionis in fructus bonæ operationis cordis nostri jugera dissulcare: quod facere propheta nos admonet dicens: *Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra* (Joel. ii, 13). Et hinc est illud quod ait custos vineæ de sterili ficulnea ad dominum suum: *Dimitte eam et hoc anno, ut ego veniens fodiam circa illam, et apponam stercora* (Luc. xiii, 8). Sed hoc iste de quo hic agitur, primo facere pertimescens, ait: *Fodere non valeo*. Contra quem recte per Salomonem dicitur: *Piger propter frigus arare noluit; mendicabit ergo æstate, et non dabitur ei* (Prov. xx, 4). Qui enim nunc propter pavorem mentis, aut torporem macerare se per penitentiam et affligere negligit; cum sol justitiæ in iudicio, velut in æstate, claruerit, quæret requiem, sed non accipiet, quia propter illam operari bona contempsit.

8. Sequitur: *Mendicare erubesco*. Hoc igitur ad litteram tantum. Sunt enim quidam, qui erogando bona sua pauperibus culpas suas redimere vellent, et hoc cogitando pertractant: sed postmodum timentes ne egeant, erga egentes tenaces fiunt, et ab

eo quod mente conceperant, se suspendunt; præcipue quia vident aliquos, qui sua se sic dedisse factentur, et pœnitent: de quibus bene per Salomonem dicitur: *Qui observat ventum, non seminat; et qui considerat nubes, nunquam metit* (Eccli. xi, 4). Venti nomine malignus spiritus, qui mentem tentationibus impellit; et nubis appellatione peccator exprimitur. Qui ergo attendit ventum, non seminat; et qui considerat nubes, nunquam metit: quia qui tentationes maligni spiritus metuit, et iniquorum lapsus conspicit, in bono opere nec exercetur, nec in iudicio quo consoletur iuveniet, sed et nunc quoque vilescit. Propterea quamvis villicus paulo ante dixerat: *Fodere non valeo, mendicare erubesco*, pœnitens tamen subjungit quod sequitur: *Scio quid faciam*. Videte quid facit timor, quippe perutilis domino suo. Ipse est qui quod dominus jubet, homines facere cogit. Certe iste villicus hodie non dixisset: *Scio quid faciam*, si non timuisset. Sed timuit, quoniam illi subito timor adveniens, clava conminationis tales ei ictus impressit, dicens: *Audi, miserabilis, audi, evigila tandem, quia hora est jam te de pigritia surgere*. Si non amore, saltem timore evigila. Crux enim tibi duplex dura paratur: altera jam corporis, altera postmodum corporis et animæ gehennalis. Cogita ergo cruciatus tuos, quos præsentialiter medullitus senties jam in morte. Mors, inquam, ipsa est crux horribilis, ad quam quotidie festinas, et non attendis. Vide quomodo mors te crucifigit. Crura distenduntur, manus et brachia decidunt, pectus anhelat, cervix languescit, labia spumant, oculi stupescunt, vultus horrescunt, facies exsudat, et morte tacta pallescit. Et hæc utique quæ videmus de foris, et quæ sentimus, levia sunt ad ea quæ intus anima miserabilis jam prægustat. Nam sensus a corpore cito recedit: animam sua mors comitatur euntem. Qui autem cruciatus te maneant, audi quid Propheta de perditis dicat: *Sicut oves, inquit, in inferno positi sunt; mors depascet eos* (Psal. xlviii, 15). Et Job: *Transeunt, inquit, a frigore nimio ad calorem nimium* (Job xxiv, 19). De quo et alibi dicitur: *Quis poterit ex vobis habitare cum igne devorante? aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* (Isai. xxxiii, 14.)

9. Hæc audiens villicus plane si timuerit, ne mireris. Et notandum quod timor iste quadriformis est; scilicet mundanus, servilis, initialis et filialis sive castus. Mundanus, qui facit recedere a malo pro evitatione pœnæ. Servilis, qui facit a malo abstinere pro evitatione pœnæ, mali retinens voluntatem. Initialis timor gehennæ, de quo dicitur per Prophetam: *Initium sapientiæ timor Domini* (Psal. cx, 10). Filialis, de quo per eundem dicitur: *Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi* (Psal. xviii, 10). In duabus his formis utilis est hominibus semper, in aliis minime. In initiali formaliter frendens, ut modo dictum est, ad villicum venit: propter quod ait: *Scio quid faciam, ut cum amotus fuero, etc.* Hæc amotio nihil est aliud, quam hominis interioris, id est animæ et corporis, separatio. Et

notandum quod, Scire, nos exponere non oportet, quia ipsemet suum Scire, scilicet quid facere velit, innotuit per hoc, quod sequitur, dicens: *Ut cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos suas*. In hoc quod suum Scire exposuit, meminuit poetæ dicentis:

Scire tuum nihil est, nisi scire tuum hoc sciat alter.
(PERSIUS, sat. 1, vers 27).

Visus siquidem est minus hoc dixisse, scilicet qui sunt qui recipere eum debeant: quod tamen cum dixerat, *in domos suas*, succincte debrehenditur annotasse. Sunt namque qui homines recipiunt, quorum sunt domus cœli et æterna tabernacula: et hi qui sint, Dominus ad discipulos suos loquens patenter ostendit in illis verbis suis, cum dicit: *Sinite parvulos venire ad me: talium est enim regnum cœlorum* (Matth. xix, 14); et alibi: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum* (Matth. v, 3). Ab his ergo necesse est emere regnum cœlorum, quorum est: vere necesse est, quia *non habemus hic, ut ait Apostolus, manentem civitatem, sed futuram inquirimus* (Hebr. xiii, 14). Et item de suis confidens: *Scimus quod terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod habemus ex Deo domum non manufactam æternam in cœlis* (II Cor. v, 1). Hanc utique nos emere docet Dominus in subsequentibus dicens: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Et hoc in loco suo exponetur, sed non modo.

10. Sed videamus quid sequitur. *Convocatis singulis debitoribus, etc.* Memini me superius dixisse misericordiam, et veritatem, et charitatem cum aliis multis, quasi rucolas esse, et debere eas huic diviti domino reddere suos effectus, quasi fructus operum suorum per manus villici. Nihil ergo est aliud quod dicimus villicum debitores domini sui convocasse, nisi unumquemque in corde suo quid fecerit, vel quid fecisse debuerit, juxta posse virium suarum pertractasse. Quod quoties agimus, fere per omnia reos nos esse cognoscimus: præcipue tamen in eo quod per charitatem largius erogasse debuimus; et in eo quod per pœnitentiam illis qui nos injuriaverunt, condonasse perfectius debebamus. Et hoc datur intelligi, cum huic quæstioni, scilicet: *Quantum debes domino meo?* respondetur: *Centum cados olei*. Per centum enim significatur perfectio; per oleum, misericordia. Est ergo sensus, *Debes centum cados olei*: id est quod mihi injuriantibus perfecte dimisisse debueram, non dimisi. Cui subsequenter adjungitur: *Sede cito, scribe quinquaginta*. Novimus quod Sedere, humiliationem; Cito, festinationem; Scribere, firmitatem; Quinquaginta, pœnitentiam designat. Et super his convenientia habemus exempla: sed quia satis est notum, non conveniet adducere; sed quid sibi verba velint, dicemus. Cum ergo dicimus: *Sede cito, et scribe quinquaginta*, idem est ac si quis dicat sibi metipsi aut proximo suo: *Qui fateris te peccasse in misericord-*

dia, humiliare cito, firmus permane in poenitentia.

11. Deinde alii dixit: *Tu vero quantum debes? Centum coros tritici.* Fere eadem est hæc quæstio, et responsio cum prima: excepto quod illa est de indulgentia, hæc de charitate. Hic enim frumentum charitatem designat, quemadmodum superius per oleum misericordiam diximus designari. Hoc itaque hujus quæstionis responsio nobis innuit, quod qui sæculi hujus substantiam possidemus, perfecte egentibus erogasse debuimus: quod si non fecerimus cum possemus, apud summum Patremfamilias debiti vinculo obligamur, sicut scriptum est: *Qui habet substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere; si cluserit viscera sua ab eo, vere charitas Patris non est in eo (I Joan. III, 17).* Hujus tamen obligationis nodus celeriter rumpitur, si bene perficiatur quod sequitur: scilicet, *Sede cito, et scribe octoginta*: id est humilia te (sicut exposuimus) in observatione mandatorum Dei, et certa spe hæreditatis æternæ. De cado et coro dicant alii pro abundantia sensus sui quid senserint; ego super his nihil aliud dico, nisi quod unumquodque vas est ad mensurandum in suo genere: et hic significare possunt mensurate, id est discrete, debere agere poenitentes; quasi sic occidant hostem, ne perimant civem, quoniam scriptum est: *Si recte offeras, et non recte divides, peccasti (Gen. IV, 7, juxta LXX).* Recte offerimus, cum bono studio bonum opus agimus: sed non recte dividimus, si discretionem habere in bono opere **701** postponamus: quam qui dissimulat, etiam recte offerens sicut beatus ait Gregorius, peccat (*Moral. lib. xxx, cap. 14*).

12. Sequitur: *Et laudavit dominus vilicum iniquitatis, eo quod prudenter egisset.* Sunt qui mirantur unde hæc laus processerit, cum non dicatur ad litteram persolvisse debitum, sed curtasse. Quod si quis egerit, attendat quod potius imitari debet vilicum, quam admirari. Sæculariter enim prudenter egit, qui quæ reddere non potuit, ne super his argueretur furto, caute celavit, et secundum cujusdam verba dicentis: *Si non caste, saltem caute (est namque minoris culpæ quemlibet se solum dare morti, quam si cæteros secum tollat contagione peccati): et quod sibi perutile summaque prudentia fuit; quia apud quos reciperetur effecit, si amoveretur a villicatione.* Sed et alius loquar. Plane secundum moralem intelligentiam multa laude est dignus, qui relicto errore pristinae conversationis, diviti Deo satisfaciens, redit ad gratiam. Et propter hoc eum dominus laudavit, quia sive hoc modo, vel hoc modo dicatur fecisse, prudenter egit. Nec moveat quemquam quod dicitur, *iniquitatis*: non enim ponitur hic eo quod operetur ad laudem, sed ad eorum qui audierunt tollendam desperationem, sicut Dominus testatur, ad Prophetam dicens: *multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt. Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus, nec memoro ero nominum eorum per labia mea (Psal. xv, 4).*

A Ad hoc enim Matthæus suum cognomen retinuit *Publicanus.* Hoc quod sequitur, *quia filii hujus sæculi prudentiores sunt in generatione sua filiis lucis,* dictum est nobis, ut sæcularium inutilem imitemur prudentiam, sicut Moyses ibi nos mystice docet, dicens: *Cum egressus fueris ad pugnam, si videris mulierem pulchram, et adamaveris eam, rades ei caesariem, etc., et erit tibi uxor (Deut. xxi, 10-13).* Et dictum est similiter ab magno nostram erubescen-
B tiam, ac si dixisset nobis illud prophetæ: *Erubescere, Sidon, ait mare (Isai. xxiii, 4).* Grandis enim nobis debet esse verecundia, quod filii perditionis promptiores sunt in appetendis malis, quam nos sumus in cœlestibus gaudiis, de quibus beatus Gregorius ait: « Qui cœlestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfecte cognoverit, ea quæ in terris amaverat, libenter cuncta derelinquit. »

13. Et ad hæc incitatur cum dicitur: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Bonus sermo et omni acceptione dignus, docens nos cum illis amicitiam jungere, qui nos possunt in æterna secum tabernacula collocare. Qui videlicet sunt illi, nisi quos superius breviter annotavi, parvuli et pauperes Christi? Quos quia Dominus amat, ipso teste qui ait: *Vos amici mei estis (Joan. xv, 14):* ab his nos faciamus amari de eo, quod idem Dominus nos docuit dicens, *de mammona iniquitatis.* Vile est pretium, sed emptio multa. Mammona namque divitiæ nuncupantur, quæ dicuntur iniquæ, non propter se, sed propter iniquitatis effectum qui evenit ex se: sicut arbor illa quæ appellata est scientia boni et mali; non quod ullam haberet scientiam, sed quod tangentes eam contra præceptum, boni pariter et mali contingeret esse scientes. Hic satis ostenditur, quod ex facili possunt amici superni cives haberi. Ex quorum amicitia qui fructus nobis proveniat, Veritas subsequenter ostendit, cum dixit: *Ut recipiant vos in æterna tabernacula.* Videtur hic oriri quæstio in eo quod pauperibus attribuitur susceptio et retributio beneficientium sibi, cum donum solius Dei sit, veniens ex ejus multa miseratione et gratia. Quæ multum facile solvitur, si attendatur quod Dei Filius nostram carnem suscipiens factus est pauper pro nobis; et id quod pauperibus erogatur, sibi factum fuisse dicat, et se retribuere beneficientibus: quod ibi testatur, ubi de parvulis loquens ait: *Quæcunque fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere, etc. Venite ergo et percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. xxv, 34-40).*

D 14. Sollicitemur ergo, fratres mei, sollicitemur pauperibus erogare consilio Domini. Sed quia interest pauperis et pauperis, quod Dominus ibi visus est annotasse cum diceret: *Beati pauperes spiritu; de paupertate talis facienda est distinctio, quæ designet quibus præcipue debeamus largiri.* Paupertas igitur alia naturalis, alia locuples, alia spiritualis.

Et hujus divisionis unumquodque membrum bifarie subpartitur, quod his pertractandum relinquimus, qui magna de minimis sciunt extrahere: præter quod hoc solum dicimus, quia naturalibus egenis et spiritualibus præcipue manum misericordiæ porrigere monemur, verbis Apostoli Pauli dicentis: *Qui suis non providet, et maxime domesticis, fidem abnegat, et est infideli deterior* (I Tim. v, 8). Sed quia nescimus hodie, quis ante Dei oculos dignus sit odio vel amore, demus his et demus illis juxta ejusdem Apostoli vocem dicentis: *Bonum, inquit, operemur ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei* (Galat. vi, 10). Et quia sunt qui petunt, sunt et qui verecundantur; cum superest unde possit dari, demus utrisque. De petentibus enim Dominus ait: *Omni petenti te, tribue* (Luc. vi, 30). De verecundis beatus Augustinus super hunc versum: *Qui producit fenum*

jumentis, et herbam servituti hominum (Psal. ciii, 14), dicit hoc modo: « Beatus, » inquit, « qui præoccupat vocem petitori (Enarr. in Psal. ciii, serm. 3, n. 10). » De omnibus indifferenter Dominus ait: *Date, et dabitur vobis* (Luc. vi, 38); et etiam illud: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis* (Luc. xi, 41); et iterum illud: *Ignem ardentem exstinguit aqua, et eleemosyna, resistit peccatis* (Eccli. iii, 33); et hiuc est illud: *Conclude eleemosynam in sinu pauperis, et hæc orabit pro te* (Eccli. xxix, 15); et bonus pater filio ait: *Si multum tibi fuerit, abundanter retribue; si exiguum, et illud libenter impertire* (Tob. iv, 9). Quod tam solerer omnia [an omnes?] agere studeamus, quatenus in æterna tabernacula recipi mereamur per Dominum Jesum Christum Salvatorem nostrum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

702 SERMO

In illud Sapientiæ, vii, 30, et viii, 1: *Sapientia vincit malitiam. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.*

Non est Bernardi; sed, ut puto, Guiberti abbatis de Novigento, qui in illum Sapientiæ locum habuit prolixum sermonem, ex lib. 1 De ejus Vita, cap. 16.

1. Sicut sapientia sapor boni, ita malitia sapor mali dicitur. Clavus clavo expellitur: ita et prava bonis supervenientibus eliminantur. Virtute siquidem et Sapientia patris, Mediatore Dei et hominum Christo Jesu crucem pro nobis subeunte, simul cum illo, secundum Apostolum, *crucifixus est homo noster, ut destruat corpus peccati* (Rom. vi, 6). Quid ergo dixerim corpus peccati? Hoc merito dixerim, imaginem quam impegit et confregit lapis excisus de monte sine manibus: cujus caput aureum, et cæterorum membrorum fuisse describuntur quædam ex argento, quædam ex ære, quædam ex ferro, quædam ex luto et ferro (Dan. ii, 32-34). Caput est malitia, quam superius sapor diximus mali: unde et per aurum exprimitur, quo nimirum sapientia in Scripturis designatur. Medium vero corporis, id est pectus et brachia, ex argento fuisse memorantur. Argentum est lucidum et sonorum: cujus sonoritas demulcet auditum, et claritas visum oblectat. Unde per ipsum curiositas designatur, quæ in his duobus sensibus, visu videlicet et auditu, maxime viget: quia per ipsos, utpote principales corporis fenestras, mors crebrius et levius intrare consuevit ad animas nostras. Per ventrem autem et femora, ubi libido dominatur, designatur voluptas: quæ ex ære fuisse describuntur, 703 quod similiter lucidum est et sonorum; quoniam eousque malitiæ rabies incanduit, ut flagitiosi et coinquinati homines, non

solum in spurcitia delectari, sed etiam in infamia consueverint gloriari; utpote qui lætantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. ii, 14). Unde pravo suo exemplo corrumpunt et eos qui longe, et eos qui prope sunt: proximos videlicet, mala conversatione; remotos autem, mala conversationis opinione: illorum oculis lucentes, istorum auribus insonantes. Tibiæ quæ molem sustinent corporis, ferreæ dicuntur. Squama squamæ conjungitur (Job. xli, 6, 7), et totam sustinet machinam peccati prava et more ferri indurata voluntas. Quare enim peccas? Quia nescis quid facias? Absit. Quia cogis ut facias? Absit: sed quia placet ut sic facias. Imbutum ergo et suffocatum veneno diaboli voluntatis desiderium, fomes sceleris, et virus flagitii solum est quod obturat aures, ut non audiat vocem incantantium, et venefici incantantis sapienter. Per pedes, quorum pars quædam erat ferrea, quædam fictilis, opera signantur tenebrarum, quibus ad notitiam pervenitur hominum. Lutum et ferrum bene sibi invicem non cohærent. Per lutum, operum immunditia; per ferrum, mentis pertinacia designatur: quæ licet ad horam jungantur, distamen cohærere non possunt. Ducis siquidem in bonis dies tuos, sed in puncto descendes ad inferos (Job. xxi, 13).

2. Lapis ergo prius pedes comminuit: quia fortitudo et firmamentum nostrum Jesus Christus dat